

Andragógiai és szakkollégiumi kutatások

A Mondolat Iroda Tanácsadó és Szolgáltató Kft. az Oktatókutató és Fejlesztő Intézet (OFI) megrendelésére elvégzett egy kutatást, amely a felnőtt tanulók (a felsőoktatásba nem közvetlenül érettségi vizsga után belépő, tanulmányaikat megszakító, már munkatapasztalatot szerzett hallgatók) és az oktatók felnőtt tanulókkal kapcsolatos vélekedéseit és gyakorlatait, valamint a felsőoktatási intézmények felnőtt tanulóira vonatkozó szabályzásait és szolgáltatásait vizsgálta a hazai felsőoktatási intézmények körében a „Minőségfejlesztés a felsőoktatásban” (TÁMOP-4.1.4-08/1-2009-0002) kiemelt projekt keretében. A kutatási jelentés nyomtatásban is megjelent (a tanulmány a <http://femip.hu> honlapon is megtalálható). A szerzők azt vizsgálták, hogy a magyar felsőoktatásba milyen szinten épültek be az andragógiai módszerek, illetve azok a mechanizmusok, amelyek a felnőttek oktatását segíthetik. Mindezt azzal a céllal, hogy a jövőben, a helyzetelemzésre építve, kialakítható legyen egy olyan indikátorrendszer, amely által a bolognai folyamat minőségügyi standardjaihoz igazodva valamennyi felsőoktatási intézményben ösztönözhető az andragógiai szemlélet és módszertan megerősítése. A kutatást 15 felsőoktatási intézményben, összesen 56 oktatóval folytatott személyes interjú, valamint a teljes felsőoktatási oktatói kört 2011 áprilisa és júniusa között megkereső online kérdőíves felmérés (295 oktató válaszadó 28 intézményből) adatainak feldolgozásával végezték. A személyes és online adatfelvétel mellett, a szakirodalom felhasználásán túl esettanulmányokat készítettek, valamint szekunder kutatási módszereket – a jogszabályoknak, az intézményi dokumentumok elemzésének, a nemzetközi és hazai kitekintésnek az eszközét – alkalmazták. Mint írják, a tudás gyors elavulásán és az élethosszig tartó tanulás előtérbe kerülésén túl a felnőttképzés fontosságát növeli az is, hogy a képző intézményeknek előregedő társadalomban kell működniük.

Bogdány Zoltán – Bay Gábor, Hoffmann Miklós – Junger Endre – Lakos Renáta – Mátray Zsolt – Takács Kitti:

Felsőoktatási andragógiai – pedagógiai helyzetkép. In Andragógiai és szakkollégiumi kutatások eredményei. Oktatókutató és Fejlesztő Intézet, Budapest. 2011.

Az elemzés foglalkozik a felnőttképzés jelentésének meghatározásával, ami a szakirodalomban sem egységes. Hangsúlyozza az oktatók kompetens voltának fontosságát, jelezve, hogy a szerepváltozás ellenére az oktató modellértékű szerepe nem csökkent.

A kutatási jelentés európai kitekintést nyújtva jelzi a részidős képzést folytatók arányát és korát, külön is tárgyalhat (francia, ír, spanyol, norvég, svájci, lett) példát, azt vizsgálva, hogy az egyes országokban milyen andragógiai megoldásokat alkalmaznak. Ideértve az előzetesen szerzett tudás elismerését, a bizonyos feltételek mellett igénybe vehető speciális felkészítő tanfolyamokat, a rugalmas tanulási út biztosítását, az idős hallgatók létszámának növelését, a stratégia kialakítását, az oktatók felkészültségét, képzését, a velük kapcsolatos elvárásokat.

A szerzők a hazai jogszabályi környezet áttekintése során arra a megállapításra jutnak, hogy abban az andragógia nem szerepel kellő hangsúllyal. A felsőoktatási intézmények elemzés alá vont belső szabályzatai (SZMSZ, esélyegyenlőségi szabályzat, intézményi minőségfejlesztési programok) általában szintén nem tartalmaznak elegendő andragógiai elemet, és az oktatói munka hallgatói véleményezésének gyakorlata is általában fejleszhető terület még. Ugyanakkor a felnőttképzési kínálat többnyire szerepel a honlapokon.

A hazai felsőoktatási hallgatók kor és tagozatok szerinti megoszlásának áttekintését követően a kutatók vizsgálták, hogy mit tartanak fontosnak az oktatók a saját munkásságukat illetően. A hallgatók közötti különbségek okai között az oktatók első helyeken említették azok munkatapasztalatát és életkorát, valamint a nyilván ezzel összefüggő motivációjukat. Arra a kérdésre, hogy melyek azok a csoportok, amelyeknek leginkább szüksége van andragógiai segítségre, az oktatók 79 százaléka a munka mellett tanulók csoportját jelölte meg, a képzési forma és a gyermek megléte kisebb arányt képviselt. A felmérés vizsgálta az alkalmazott oktatási és értékelési módszerek eltérését (azonosságát) a nappali, valamint a levelező/esti tagozatos képzések között.

Az interjúk során megkérdezett oktatók válaszaiból kiderült, hogy közel háromnegyedük még soha nem vett részt felnőttképzési módszertani továbbképzésen. Ennek ellenére az oktatók nagy arányban ismerik a vizsgált csoport oktatásával kapcsolatos sajátosságokat, és igényelnék a korszerű pedagógiai módszereket, azok elsajátítását. Az általuk végzett tanulási és életpálya-tanácsadás, szakmai orientációs tanácsadás sokrétű, és túlmeleg az elvárható kereteken. A válaszadó oktatók egyharmada (32,5%-a, igaz jelentős részben maguk is pedagógiai végzettségűek) érzi fontosnak, hogy hallgatói ne csak elméleti útmutatást kapjanak, hanem oktatói irányítással, koordinálással a gyakorlatban is elsajátítsanak tanulás-módszertani eljárásokat. Az ilyen segítségre igényt tartó hallgatók közül szerintük „A nappalisoknak a tapasztalatlanság miatt, a levelezősöknek az időhiány miatt” van szükségük.

A validáció kérdésében, amely beszámíthatóvá teszi a hozott tudást, a tanulmány kiemeli az Egyesült Királyság példáját, ahol napi gyakorlatról van szó, és a nemzeti hatóság útmutatóval segíti az intézményeket az ilyen irányú döntésekben. A hazai személyes interjúk során a validációnak az oktató képzési területén betöltött szerepével kapcsolatban a megkérdezettek 57 százaléka azt jelezte, hogy a felnőtt tanulóknak korábban, képzésben

vagy akár munkatapasztalat révén megszerzett tudására lehet építeni, míg 22 százalékuk szerint ez csak néha számít, és általában kis szerepe van. 10-10 százalékuk foglalt el szélső álláspontot, jelezve azt, hogy teljes mértékben figyelembe kell venni a felsőoktatásban az előzetesen megszerzett tudást, illetve azt, hogy annak nincs semmilyen szerepe. A formális felsőoktatáson kívül elért tanulási eredmények felsőoktatásban való elismerésével kapcsolatban azonban óvatosan nyilatkoznak az oktatók, leginkább egyedi, informális hallgató-oktató megállapodásokban jelenik meg az előzetesen megszerzett tudás vagy munkatapasztalat beszámítása.

A tanulási környezet oktatói megítélése, használatának módja kapcsán az derült ki, hogy az online oktatási felületeket az esti és a levelező hallgatók esetében az oktatók kiterjedtebben használják. Ugyanakkor hallgatói vélemény világított rá arra, hogy a campusok közösségi tereinek használatát az esti/levelező képzésben résztvevők is igénylik. Továbbá a felnőtt tanulók igényeit szolgálná a kurzusokhoz kapcsolódó oktatói jegyzetek szélesebb körű alkalmazása.

Külön fejezetben, három magyarországi esettanulmány az ELTE Társadalomtudományi Karát (itt pl. elektronikus felületek széles köre áll rendelkezésre az oktatásszervezésben; a tanulmányi hivatal egy előadója kiemelten foglalkozik a nappali tagozattól eltérő formában tanuló hallgatók ügyeivel), az Eszterházy Károly Főiskola Természettudományi Karát (a szakmódszertani tárgyak magas óraszámában szerepelnek a tanári mesterszakokon; az oktatóknál fontos elvárás a többéves, közoktatásban megszerzett oktatói tapasztalat, amit nem helyettesíthet pedagógiai, didaktikai kutatómunka; a tanulmányi hivatal szombaton is nyitva tart; az oktatói pontozási rendszerükben a kutatói, a menedzsment- és az oktatói tevékenység is a mérés fő szempontja) és a Közép-európai Egyetemet (Central European University: pelenkázó helyiség; életteljes alumni program; a könyvtár nyitva tartása; a hivatalok ügyfélközpontúsága) vizsgálja, kiemelt jó gyakorlataikkal.

Az egész életen át tartó tanulás egyre inkább előtérbe kerülő kérdésében a szerzők ajánlásokat fogalmaznak meg, így az előzetesen (nem csupán iskolai rendszerben) szerzett tudás fokozottabb elismerését, az oktatók andragógiai továbbképzését, a rugalmas tanulási út biztosítását és a felnőttképzési szempontoknak az akkreditációs folyamatokba való nagyobb hangsúllyal való beemelését.

Végül minőségügyi célból a kutatói jelentésben felsőoktatási andragógiai–pedagógiai mutatókra tesznek javaslatot (így az andragógiai végzettségű oktatók arányára és a szolgáltatások elérhetőségére vonatkozó), amelyek a szemlélet megjelenésének azonosításán túl, az andragógiai szempontok erőteljesebb megjelenítésének ösztönzésére is alkalmasak lehetnek.

Paulusz Richárd